Урок теми:

«Мишшан ачалăхри юратăвĕ»

Урока хатерлекенĕ:
Роза Васильевна
Михуткина,чăваш чĕлхипе
литература вĕрентекенĕ

Чăваш республики ,Çĕмĕрле районĕ,
Саланчăкри шкул-интерначĕ

Урок тĕллевĕсем:

1.Ывăлĕ çинчен Çеçпĕл амăшĕ каласа панине ачасем патне çитересси.

(Давыдов –Анатри çырса илнĕ»Кăвар чĕре кĕнекерен).

2.Ăнланнине вырăсла каласа парасси.

3.Ачасене Çеçпĕл юратнă юррисемпе паллаштарасси .

«Мĕн сас лайăх»юрăна юрлама вĕрентесси.

4.Çеçпĕлĕн «Çăлтăр» журналта пичетленсе тухнă пĕрремĕш сăввине пăхмасăр калама вĕрентесси:. «Звонок»ятлă сăвă.

5.Çеçпĕл Мишшин паха енĕсене палăртса тухасси: ĕçлеме, тĕрлеме, ÿкерме, выляма, юмах итлеме,сăвă çырма; Украинăлла, чăвашла, вырăсла юрлама;йывăç лартма юратнине ачасем патне çитересси;

6.Мишшан ачалăхĕ йывăр пулнине, çитмен пурнăçпа, выçăллă-тутăллă пурăннине ăнлантарса парасси.

Нимене

Нимене! Нимене!
Ян янранӑ ир-ир.
Пулӑшса пӗр- пӗрне
Йӳнӗҫтернӗ эпир.

Кам вăл Çеçпĕл Мишши?

Çеçпĕл Мишши

(Михаил Кузьмич Кузьмин) – чăваш сăвăçи

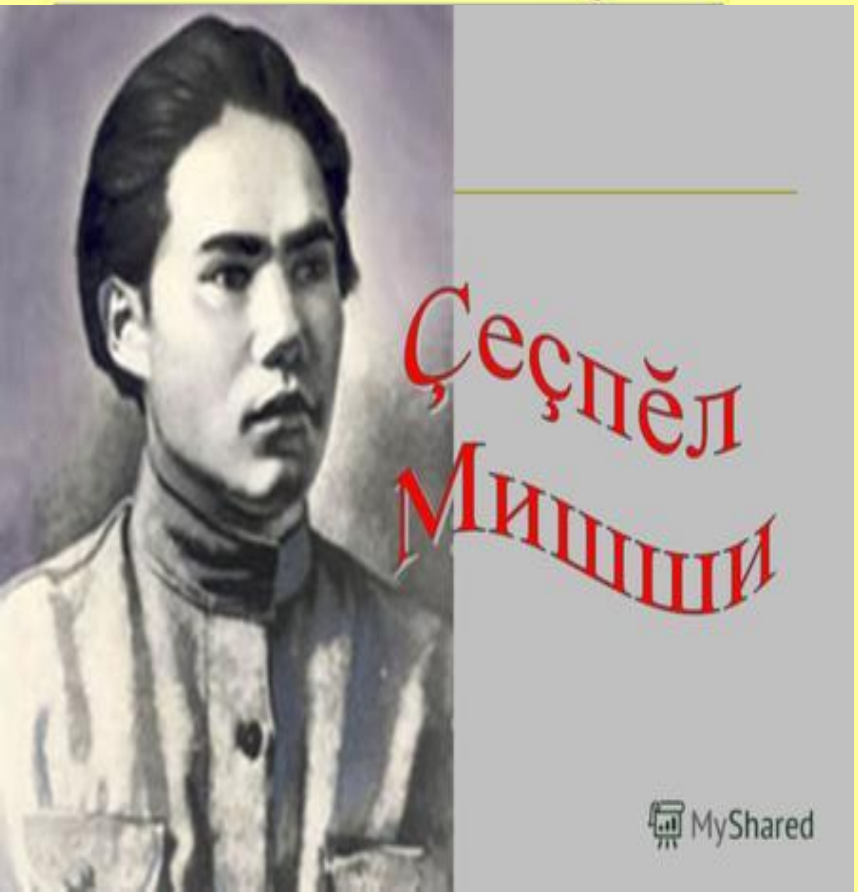

Михаил Кузьмич Кузьмин (Çеспĕл Мишши) 1899-1922 çулсенче пурăннă. Хуса кĕпĕрнин Çĕрпӳ уесне кĕнĕ Касаккасси Шĕкĕр (халĕ Канаш районĕнчи Çеçпĕл ялĕ) ялĕнче çуралнă.

Çĕнĕ сăмахсем

ниме - ĕç -работа

кăвакал-утка,

сăрнай - волынка (музыкальный инструмент)

ака-суха- пашня

автан-петух

шăрантара парать- звонко поёт

çирĕп кăмăллă- крепкая душа.

Çеçпĕл Мишши амăшĕпе пĕрле

Çеçпĕл Мишши амăшĕ каласа пани

- *Мишша тăхăр уйăхрах утма тытăнчĕ, çулталăк тултарсан калаçма вĕренчĕ. Мишшăна 5 çултах хамăрпа пĕрле тырă вырма (жать)илсе каяттăмăр.Кĕске ыраша тăпăлтара- тăпăлтара вăл ман кĕлте(сноп) çине хуратчĕ. Пĕррехинче çапла Мишша тем ăшне кĕрсе ларнă та: кăт- кăтик, кăт-катик! тесе хăлаçланать. (руками машет). Эпир кулса пăхса тăратпăр. Мĕн тăватăн эс унта?- тетпĕр.*
- *-Çăмарта тăватăп,- тет Мишша*

Мишша ĕçлеме юратнă

- *. Тата тепрехинче , çав çулах,пĕр кĕрхи кун, ир пуçласа каçчен пахчара хăмла татрăмăр. Пирĕнпе пĕрлех Мишша та çине тăрса хăмла татать.*
- *-Мишша, ĕçле- ĕçле ывăнтăн пулĕ, ларса кан,- тетĕп çакна шеллесе.*
- *-Çук ,канмастăп, часрах татса пĕтересчĕ,- тет Мишша. Эпир пĕчĕк ача çапла калаçнинчен пурте тĕлĕнтĕмĕр.)*

Мишша юрлама юратнă

- *Пĕррехинче хур чĕпписене çерем çине хăваласа кайрăмăр. Манпа пĕрле пилĕк çулхи Мишша та пычĕ. Хĕвел хĕртет. Шăрăх. Мишша питех те савăнăçлă: вырăнта тăма та пĕлместь,хурсем хушшине кĕре- кĕре тухать. Эпĕ вăхăт ирттĕр тесе , юрă ĕнĕрсе ларатăп.Мишша ман пата пычĕ те, кĕтмен çĕртен юрă пуçларĕ:*
- *«Шыв хĕрринчи кăвакал, кăвакал,*
- *Сана хуçа виçĕ пуспа сутас, тет.*
- *Сăрнай илсе калас , тет.»*
- *Вăл вара çав юрра хăйсем шыва кĕме çӳренĕ чух юрлани çинчен каласа пачĕ. Украина юрри- чăвашла куçарнă:*
- *«Иди, иди, селезню,до домуПродам тебе дедове старому*
- *За три копье селезня продала,*
- *А на копу дударика найняла.*

Хăнара юрăсем юрлама юратнă

- « Уя тухсан мĕн сас лайăх?
- Ака- суха сасси лайăх.
- Яла кĕрсен мĕн сас лайăх?
- Автан сасси- çавă лайăх…»

Мишша кĕнекесем,сăвăсем вулама юратнă

- *«Мишша шкула каиччен ашшĕнчен вулама вĕренчĕ.Çул хыççăн çул иртрĕ, Мишша шкула çӳреме пуçларĕ.Кĕнеке вулама юрататчĕ, хавхалансах сăвăсем вулатчĕ.*

Çеçпĕл Мишши – шкул ачи

1907-1911 çулсенче Шăхасанти пуçламăш шкулта вĕреннĕ.

Тĕрĕс та илемлĕ вуланă, çыру ĕçĕсене тăрăшса çырнă. Унăн почеркĕ чи пахи пулнă. Вăл вырăсла та, чăвашла та таса калаçнă.

Шăхасанти учительсем хатĕрлекен иккĕмĕш класлă шкул тата ун çумĕнчи пуçламăш шкул пулнă çурт, унта 1914—1917 çулсенче Çеçпĕл Мишши вĕреннĕ.

MyShared

1 тапхăр

Шăхасан тапхăрĕ

(1917 çулхи августчен)

Шăхасанта вĕреннĕ çулсенче Мишша сăвăсем хайлама пуçлать,М.Лермонтовăн «Горные вершины» çеммине çывăх йĕркесем шăрçалать. Çав çулсенче вăл вырăсла çырнă «Правила стихосложения» кĕнекене тишкерет, сăвăсем çырма вĕренет.

MyShared

Шăхасан

Юлташěсемпе пěрле «Звездочка» ятлă журнал кăларать. Вырăс литературипе интересленет.

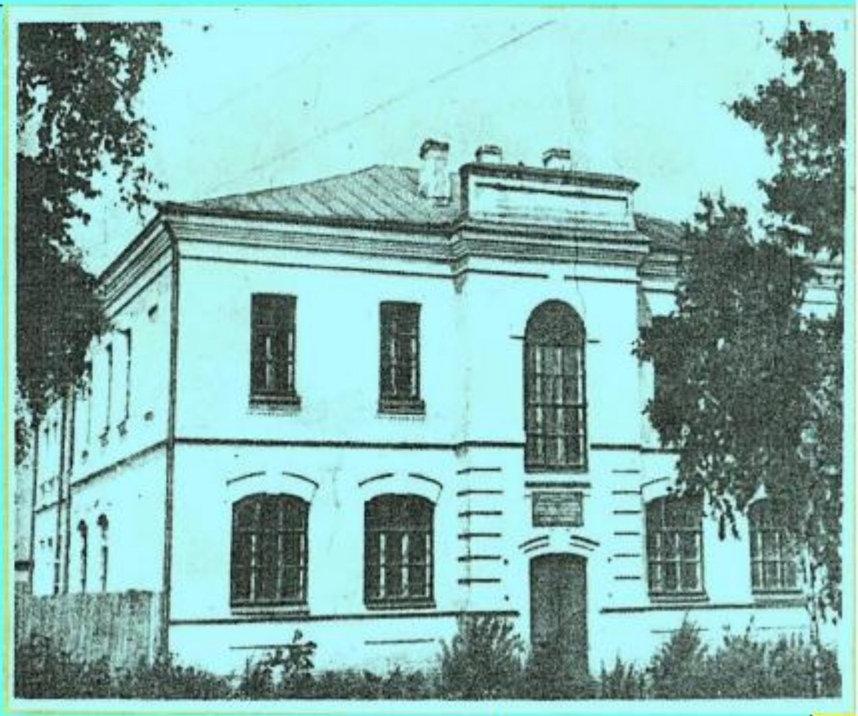

Шăхасанти вěрентекенсем хатěрлекен иккěмěш класлă шкулě

Перремĕш сăвви « Звонок»

- *Миша Шăхасанта вĕреннĕ чухне , «Çăлтăр» журнал кăларса тăнă. Савăнта унăн сăввисем çырăннă. Пĕрремĕш сăвви «Звонок» ятлăччĕ*
- *«Трелью золотою*
- *Маленький звонок.*
- *Утренней порою*
- *Зовёт нас на урок».*

Миша тĕрлеме юратнă

- «*Миша тĕрĕллĕ кĕпе питĕ тăхăнасшăнччĕ,анчах та манăн тĕрлесе ларма вăхăт çукччĕ. «Кăмăлу пулсан – хăвна тĕрлеме (вышивать) вĕрентĕп»,- терĕм пĕррехинче. Миша вара тимлĕн пăхса ларса тĕрлеме вĕренчĕ. Çимĕк вăййине вара хăй тĕрленĕ кĕпепе тухрĕ.»*.

Мишша сутçанталăка юратнă

- *«Мишша çутçанталăка юратакан ачаччĕ. Çулсерен вăл урама йывăççем лартма тăрăшатчĕ, ытларах хурăн (берёзу) лартатчĕ».*

Мишша лашасене, ӗне, сурӑхсене пӑхнӑ

Мишша амăшне мĕн пĕчĕкрен пулăшнă

Нумай- нумай сăвăсем çырнă

- Çапла вара ,ачасем, сирĕн ачалăхри самантсенчен нимĕнпе те уйрăлса тăмасть Мишша. Сирĕн пекех чупнă ,вылянă, сăвăсем каланă, кĕнеке вуланă, тĕрленĕ. Анчах та унăн турă (бог) паракан талант пулнă. Вăл ўкерме,тата сăвă çырма юратнă. Нумай_нумай сăвăсем çырнă: слайд: «Сăвăсем» (1928, 1940), «Хурçă шанчăк»(1948), «Çырнисен пуххи»(1959, 1989, 1999) «Поэзи чечекĕ»(2002). Тĕнчери чи чаплă поэтсенчен пĕри пулса тăнă. Паллă чăваш поэтне халăх манмасть, ун ячĕпе асăну каçĕсем, куравсем йĕркелеть.

Çеçпĕл пирĕнпе

Поэт ăс хакăлĕ – пирте, ун пилĕ пырĕ ĕмĕре.

Кашни чăваш халь-пĕр Çеçпĕл
Кашни чăваш халь – пин чĕре

MyShared

Эпир - Çеçпĕл çеçкисем

Эппин çеçкерех –ха Çеçпĕл

MyShared

Киле ěç :

- Çеçпěлěн «Çăлтăр» журналта пичетленсе тухнă пěрремěш сăввине«Звонок» пăхмасăр калама вěренсе килмелле .

Урок вĕçĕ

Тавтапуç. Сывă пулăр!